FOTO'S: ARTHUR BLONK

De woonstraat met zicht op de noordwand

Meerderen zal het zo vergaan, wanneer zij komend uit het centrum van Groningen op weg zijn naar het noorden van de provincie, ter hoogte van het Industrieterrein Damsterdiep, het hoofd naar links wenden en zich laten verleiden tot een 'uitstapje'. Daar waar nieuwe woningen gebouwd zijn: een eiland van helder, strakke, gele woningen. 152 huizen aan een straat vormen een wonderschone buurt met een sfeer die aan mediterrane landen doet denken.

EEN OPENBARING AAN HET DAMSTERDIEP

Jola Meijer

Dit is het terrein van het voormalig Openbaar Slachthuis, waarvan de gemeente in 1982 bepaalde dat de vrijkomende grond bestemd zou worden voor sociale woningbouw. In 1984 werd de opdracht voor het ontwerp ervan gegeven, door een besloten prijsvraag uit te schrijven, waarbij vier architektenburo 's in aanmerking kwamen. In 1989 is de uiteindelijke bouw gereed gekomen van in totaal 334 woningen. Aan de uitwerking van de opdracht werden door de opdrachtgeefster, de woningbouwvereniging Groningen, en de gemeente Groningen hoge eisen gesteld ten aanzien van de stedebouwkundige invulling en van de beeld- en gebruikskwaliteit. Het resultaat en dan met name de 182 woningen op het binnenterrein van de hand van de Amsterdamse architekt Cees Nagelkerke, wordt gezien als een hoogtepunt in de na-oorlogse sociale woningbouw. Cees Nagelkerke zag het ontwerp als een uitdaging omdat in de sociale woningbouw steeds meer naar kreatieve oplossingen gezocht wordt binnen de geldende smalle marges. Dat hem dat gelukt is, komt in dit artikel aan de orde.

De kop van de gevel waar de trapopgang en de tot op de grond doorgezette balkonbalustrade samenkomen

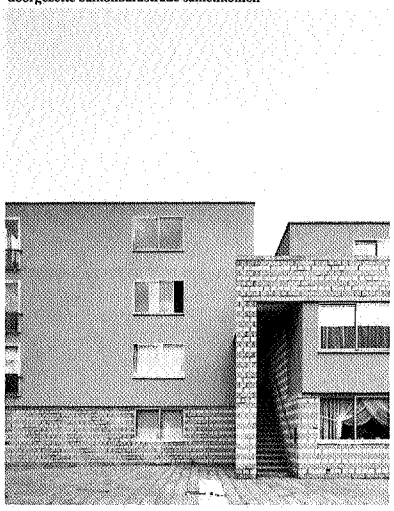

Relatie wijk – stad

De woningen lijken zich in eerste instantie enorm te onderscheiden van hun omgeving. Ze vallen – helder en strak – op ten opzichte van de omringende wijk, het Oosterpark.
Bij nadere beschouwing is deze wijk evenwel één van de voornaamste inspiratiebronnen geweest. Het Oosterpark en later de Bloemenbuurt is in de twintiger jaren ontworpen door de toenmalige gemeente-architekt S. J. Bouma. In 'Amsterdamse School'-stijl zijn de woningen vorm gegeven. Duidelijke kenmerken zijn de verdeling van de gevel in een onder- en bovenbouw en nadrukkelijk vormgegeven elementen in hoeken en trapportalen. Naast deze zorgvuldige architektonische vormgeving valt de opbouw van de wijk op: lange straten onderbroken door pleinen. Deze struktuur en vormgeving waren voor Nagelkerke zo overtuigend dat hij het binnengebied op eenzelfde manier opgebouwd heeft. In de uitgeschreven opdracht was al geformuleerd dat het nieuwe plan de Oosterparkwijk diende aan te vullen door: gestapelde bouw in drie tot vier lagen van het Groningse type '2 op 1', waarvan de woningen vanaf de straat ontsloten moesten worden. Ten tweede had het gesloten bouwblok de voorkeur.

Beeldkwaliteit

Cees Nagelkerke was als enig niet-Gronings buro uitgenodigd vanwege zijn ontwerp voor een binnenstraat in het stadsvernieuwingsgebied 'Haarlemmerhouttuinen' in Amsterdam. Dit projekt werd als voorbeeld gezien waarin de helderheid in de architektuur en de bewoonbaarheid in de straat opvielen. Ook op het Slachthuisterrein weet Nagelkerke dit ook te bereiken.
De straat: aan de noordzijde een lange ononderbroken gevelwand, aan de zuidzijde drie haakvorming bouwblokken met een plein en een straat als tussenruimte. De strook aan de noordzijde heeft twee accenten gekregen in de blokken van de vier bouwlagen. Eén markeert de overgang van de Oosterparkwijk met de binnenstraat en de ander accentueert in het midden een binnenplein.
De haakvormige bouwblokken met hun specifieke hoekoplossing en rechtopgaande wand refereren aan het gesloten bouwblok. De gevels kennen eenzelfde verdeling. De begane-grondverdieping bestaat uit gemetselde lagen witte en grijze betonsteen terwijl de bovenverdieping geel gestukt is. Deze horizontale opbouw wordt ritmisch onderbroken door de vertikale stroken van de portieken. De simpele opbouw wordt nergens saai door de zorgvuldigheid in detaillering. Zo is de grijs/witte terrassteen toegepast omdat een stuclaag op de begane gond niet sterk genoeg is. Overal waar gelopen wordt zijn vervolgens deze metsellagen gebruikt; in de trapopgangen maar ook in de balustrade van de balkons in de noordstrook. Een skulpturaal effekt wordt bereikt bij de uiteinden van de lange straat. Daar komen de extra toegevoegde trapopgangen samen met de doorgezette balustrade van de balkons.
Het stucwerk van de bovenverdiepingen is uiterst strak verwerkt. Hoeken zijn messcherp gevormd en de ramen liggen in het vlak voordat er geen neggen gebruikt worden.
In de haakvormige bouwblokken zijn de hoeken op een bijzondere manier opgelost. Niet massief

In het midden heeft de woonstraat een accent gekregen van een bebouwing die bestaat uit vier bouwlagen met aan de voorkant een plein

en gesloten maar juist opengewerkt doordat de trapopgangen precies op de punten zijn gelegd. Het geheel is meer dan wonen in een straat, het levert een fraai beeld op waarin op diverse nivo's aandacht besteed is aan de detaillering. Binnen een strak begrensde vorm overheerst de zuivere lijn, het muurvlak en dientengevolge de kleur. Er is voor een zachtgeel gekozen die sfeer oproept. Onder invloed van het licht, door veranderend jaargetijde of het tijdstip van de dag treedt er een voortdurend kleurverschil op.

Gebruikskwaliteit

De gemeente Groningen en de woningbouwkorporaties hebben begin jaren tachtig de diskussie gevoerd over de aanpak van de volkshuisvesting en onder andere het feit hoe ingespeeld moest worden op veranderende gezinssamenstelling en woonstijlen. Als gevolg daarvan heeft men gezamenlijk een woningmarktonderzoek gehouden. Met de uitkomsten daarvan is bij de opdracht voor het Slachthuisterrein rekening gehouden. Op basis van de vraag naar grote begane-grondwoningen en driekamerwonigen, alsmede de wens om woningen flexibeler te kunnen indelen is het programma vastgesteld. Evenveel Van Dam-eenheden als woningen met drie of vier kamers moesten er gerealiseerd worden met een totaal aantal van 334 woningen. In dit plan zijn grote vierkamer-woningen op de begane grond merendeels geschikt voor gezinsbewoning. In de driekamerwoningen, op de 1e en 2e verdieping zijn eerste aanzetten tot een flexibele indeling bereikt. Door eenvoudig een wandje te plaatsen kunnen funkties boven en beneden uitgewisseld worden. Koken en wonen op de 1e verdieping en slapen erboven of koken en werken beneden en wonen/slapen erboven. Ook is het mogelijk om met twee personen op individuele basis in deze driekamerwoning samen te leven. Tenslotte zijn de tweekamerwoningen in de hoeken gesitueerd. Doordat de hoek diagonaal doormidden gedeeld wordt levert dit voor de woningen driehoekige plattegronden op. Een niet alledaagse oplossing maar door de kombinatie van balkons aan de woningen, en de gelijkwaardige ruimtes zijn goed bruikbare appartementen ontstaan. Goede woningplattegronden en grote aandacht voor de stedebouwkundige invulling, waarbij het 'wonen aan een straat' de architekt voor ogen stond hebben geleid tot een plan waarin de overgang privé – openbaar helder en fraai vormgegeven is. In meerdere opzichten valt er kwaliteit te onderscheiden. Dat maakt dat niet alleen voor de bewoners dit buurtje een genoegen is maar ook voor vele passanten. ●

Een uitgebreide beschrijving van dit projekt staat in de brochure 'Kleur bekend', verkrijgbaar bij de Dienst RO gemeente Groningen.

De portieken in de noordwand kennen een prachtig licht omdat de balkons op de derde verdieping bij de trapopgangen onderbroken zijn